

Hoa Kỳ được lợi gì khi dẹp bỏ hệ thống phòng thủ phi đạn tại Ba Lan và Tiệp?

Tuấn Minh

Quyết định của Tổng thống Obama được đưa ra trong ngày thứ Năm 17-9 để dẹp bỏ hệ thống phòng thủ phi đạn tại hai nước ở Đông Âu là Ba Lan và Tiệp thật ra không gây ngạc nhiên tại hai quốc gia này cũng như tại các nước lớn trong vùng như Đức và Pháp. Dĩ nhiên quyết định này cũng sẽ có những phản ứng được tiên đoán trước với người bênh (những thành phần ôn hoà) và kẻ chống (những người theo khuynh hướng điều hâu) tại các nước này. Và phản ứng tại nội địa Hoa Kỳ cũng không khác, có thể là những tiếng nói chống đối sẽ nổi lên mạnh mẽ từ những phần tử hiếu chiến cực đoan (theo kiểu như John Bolton và Dick Cheney) trong khi những người ôn hoà hoặc không chủ chiến thì chưa chắc đã mạnh dạn lên tiếng ủng hộ bởi vì họ vẫn còn muốn chống chính quyền Obama trong chính sách theo đuổi chiến tranh tại A Phú Hãn.

Hệ thống phòng thủ này đã được thiết lập một cách vội vã vào cuối nhiệm kỳ của Tổng thống Bush Con, bao gồm việc đặt 10 phi đạn phòng thủ tại Ba Lan và một hệ thống *radar* để theo dõi các phi đạn tấn công lại được đặt ở nước kế cận là Cộng hoà Tiệp. Mục đích được nói đến của hệ thống phòng thủ này là nhằm chống lại các phi đạn tầm xa có thể được bắn ra từ các nước ngỗ ngáo (*rogue states*), ý muốn ám chỉ nước Ba Tư (Iran). Tuy nhiên đa số các chuyên gia về quốc phòng đều cho rằng hệ thống này vừa tốn kém mà lại không hiệu quả, chỉ có gây thêm hiềm khích cho nước Nga bị khó chịu khi thấy Hoa Kỳ thiết lập các phi đạn nằm sát nách của Nga. Chính quyền Bush đã nhiều lần tìm cách đính chính rằng mục tiêu của các phi đạn này không nhắm vào Nga mà là từ mối hiểm nguy do Ba Tư hoặc các nước khác trong vùng Trung Đông có thể gây ra.

Theo nhận định của tờ *The Economist*, một tuần báo có uy tín tại Anh, trong một bài nhận định đề ngày 17-9, thì quyết định của ông Obama là điều rất dễ hiểu xét về mặt thực tế. Lý do là vì tính hiệu năng của hệ thống phòng thủ này chưa được kiểm chứng đến mức độ khả tín và mối nguy được coi là từ phía Ba Tư sẽ phóng lên các phi đạn tầm xa chỉ mới chớm nở và ít ra cũng phải mất một thời gian dài mới thành hình. Bài báo này trích lại lời của một chính khách điều hâu là ông Zbigniew Brzezinski, Cố vấn An ninh Quốc gia dưới thời TT Jimmy Carter, đã từng nhận định về hệ thống phòng thủ này là *“một hệ thống không có khả năng hoạt động hữu hiệu, được dùng để đối phó lại một mối hiểm nguy chưa có tượng hình, và được thiết lập tại những quốc gia mà người dân lại không thích nó.”*

Giống như trước đây quyết định của Hoa Kỳ muốn thiết lập các phi đạn bình phi và phi đạn Pershing tại Tây Đức vào đầu thập niên 1980, một chính sách được đề ra nhằm mục đích thắt chặt liên minh các nước trong khối NATO, cuối cùng lại gây ra những mối căng thẳng ngay trong nội bộ của liên minh này. Ngay cả đa số người dân tại hai nước Ba Lan và Tiệp cũng tỏ ra hoài nghi, hoặc trong nhiều trường hợp, còn tỏ ra chống đối các căn cứ quân sự liên quan đến hệ thống phòng thủ này. Một số các nước lân cận thì e ngại rằng những phần tử điều hâu thân Mỹ tại các quốc gia cựu cộng sản này có thể đi quá đà và gây ra rủi ro lớn khi tạo ra những cuộc đối đầu với nước Nga trong thời điểm không cần thiết.

Thay vào đó, ông Obama đã nói rằng Hoa Kỳ sẽ áp dụng một hệ thống phòng thủ với *“những kỹ thuật đã được chứng minh khả năng hữu hiệu cũng như với chi phí tốn kém rất hiệu năng để đối phó với mối hiểm nguy hiện tại”*, ý nói đến khả năng tấn công của các loại phi đạn tầm trung, thay vì các loại phi đạn tầm xa liên lục địa, mà Ba Tư đang sở hữu. Điều này có nghĩa là hệ thống phòng thủ phi đạn tại Âu Châu sẽ dùng những loại *radar* nhỏ hơn cùng với những máy móc thăm dò và các phi đạn được đặt trên đất liền hoặc ngoài khơi (trên các chiến hạm hoặc tiềm thủy đình).

Theo lời tường thuật của nhà báo Josh Ward được đăng trên tuần báo Der Spiegel, một tạp chí rất uy tín tại Đức, thì quyết định này đã được đón nhận với sự ủng hộ chừng mực của đa số các chính trị gia hàng đầu tại Đức trong khi đa số các bình luận gia thì hy vọng rằng hành động này sẽ khuyến khích phía Nga ủng hộ mạnh mẽ hơn cho Hoa Kỳ trong những quyết định trừng phạt nặng tay hơn đối với Ba Tư. Trong lúc tham dự một hội nghị thượng đỉnh của Liên Hiệp Âu Châu tại thủ đô Brussels của Bỉ quốc, Thủ tướng Angela Merkel của Đức nói rằng quyết định này là “*một dấu hiệu đầy hy vọng rằng những khó khăn đối với Nga sẽ được vượt qua*”. Bà Merkel cũng hy vọng rằng quyết định này sẽ dẫn đến việc hợp tác chặt chẽ hơn với Nga trên nhiều hồ sơ quốc tế. Bài báo giải thích rằng hồ sơ quốc tế cấp bách nhất mà bà Merkel đang muốn nhắc tới chính là việc Ba Tư đang theo đuổi tham vọng phát triển chương trình hạch tâm. Phía Ba Tư cho rằng chương trình này có mục đích phục vụ nhu cầu dân sự nhưng hầu hết những người khác đều tin rằng Ba Tư muốn có tham vọng chế biến được bom nguyên tử. Phía Hoa Kỳ từ lâu vẫn hy vọng rằng Nga sẽ ủng hộ cho một giải pháp trừng phạt nặng nề hơn đối với Ba Tư nếu như phải cần đi đến giải pháp đó.

Tạp chí The Economist có một nhận định tiểu tiết nhưng khá thú vị cho rằng thời điểm loan ra quyết định này thiếu tế nhị, hoặc đúng hơn là không hay chút nào. Ngày 17-9-1939 là ngày mà quân đội Nga đã mở cuộc tấn công vào Ba Lan vào năm 1939. Tại một quốc gia vốn đã bị tấn công từ nhiều nước (Nga và Đức) và vì thế nên rất nhạy cảm trước những ngày kỷ niệm những biến cố đau thương trong lịch sử, người ta không hiểu vì sao chính quyền Hoa Thịnh Đốn dường như không để ý hoặc quan tâm tới chi tiết tế nhị này. Phải chăng nó phản ảnh cái tinh thần của người Mỹ nhiều khi rất ích kỷ chỉ biết nghĩ đến mình, trong khi rất hời hợt và ít khi chịu quan tâm đến người khác cho đến khi bị vỡ mặt thì mới tỉnh ngộ? (chẳng hạn như trong cuộc chiến Iraq đã không chịu để ý và nghiên cứu nhiều hơn về tâm lý và văn hoá của dân Hồi-giáo, cũng như truyền thống tranh giành rất sát máu giữa hai hệ phái Shiite và Sunni mặc dù đều là tín đồ trung thành của Hồi-giáo).

Việc loan tin về quyết định này cũng được thực hiện một cách vội vã: Thủ tướng của Tiệp chỉ được loan báo vào giữa đêm bởi một cú điện thoại của TT Obama trước khi tin này được loan báo chính thức vào hôm sau. Phía Ba Lan còn được hứa hẹn là sẽ được tăng cường về mặt an ninh do Hoa Kỳ cung cấp, trong khi phía Tiệp thì gần như không được điều gì sau khi đã trải qua một thời gian chứng tỏ sự trung thành với Hoa Kỳ trong những năm qua trong quyết định gây nhiều tranh cãi này. Những chính trị gia nào tại thủ đô Prague trong thời gian qua đã ủng hộ chủ trương thân với Mỹ giờ đây cảm thấy bẽ bàng không ít.

Dĩ nhiên, quyết định này đã làm hài lòng cho Nga. Tổng thống Dmitry Medvedev của Nga đã nói rằng tất cả những nước chư hầu của Liên bang Xô viết có thể được coi như nằm trong một “vùng quyền lợi riêng biệt” (*privileged interests*) dưới ảnh hưởng của Nga. Phía Ba Lan và Tiệp có thể bực mình về thời điểm loan báo quyết định của TT Obama, nhưng nhiều phân tích gia am tường thời sự cho rằng nghị trình của Hoa Kỳ đòi hỏi ông Obama phải làm một bước tiến lớn trong những toan tính ngoại giao hiện nay. Lý do là vì phiên họp khoáng đại của Đại Hội Đồng Liên Hiệp Quốc sẽ nhóm họp tại thành phố New York vào ngày 22-9 sắp tới, và sau đó là cuộc họp thượng đỉnh của Nhóm G-20 vào hai ngày 24 và 25-9 tại thành phố Pittsburg quy tụ hầu hết các vị nguyên thủ quốc gia trên thế giới về họp. Đây là dịp mà các bên có thể trao đổi thêm nhiều cuộc thương thảo một cách tích cực để giải quyết nhiều vấn đề còn tồn đọng. Phía Nga và Trung Cộng từ lâu đã ngăn ngại việc ủng hộ các biện pháp trừng phạt nặng nề hơn hoặc phải áp lực mạnh mẽ hơn đối với Ba Tư. Phải chăng với “món quà” này để chứng tỏ thiện chí muốn đẩy Âu Châu hợp tác tích cực hơn với Nga, ông Obama hy vọng rằng ông sẽ có được nhiều cơ may được đáp ứng lại bằng sự hợp tác của Nga để đối phó với nan đề cho Hoa Kỳ tại vùng Trung Đông.

Một số người dân và các chính khách tại Ba Lan có thể lên tiếng chỉ trích rằng Hoa Kỳ đã bỏ rơi họ khi quyết định dẹp bỏ chương trình phòng thủ phi đạn. Nhà báo Jan Puhl của tạp chí Der Spiegel đã mở một cuộc phỏng vấn đặc biệt với cựu tổng thống Ba Lan là ông Aleksander Kwasniewski để được ông trình bày về ý nghĩa của quyết định này cũng như những lý do vì sao mà Hoa Kỳ vẫn cần phải chú ý nhiều đến vùng này.

Nhận xét của ông Kwasniewski có phần hơi đặc biệt, không có vẻ chỉ trích nặng nề như một cựu tổng thống khác là ông Lech Walesa, cựu thủ lĩnh của nghiệp đoàn Solidarnosc chống lại chính quyền cộng sản Ba

Lan trong thập niên 1980 và dẫn đến cuộc lật đổ chính quyền tại đây. Ông Kwasniewski là một người thuộc đảng Cộng sản Ba Lan, và đã thắng đương kim tổng thống Walesa trong một cuộc bầu cử tổng thống tự do và dân chủ vào năm 1995, và lên cầm quyền trong hai nhiệm kỳ đến năm 2005. Tuy nhiên tờ báo tại Ba Lan gọi đây là một sự phản bội của Hoa Kỳ, nhưng ông Kwasniewski lại không đồng ý với nhận định này. Theo ông thì quyết định thay đổi kế hoạch của Hoa Kỳ không có gì ngạc nhiên vì khi tranh cử, ông Obama đã nói đến việc xem xét lại mối nguy về an ninh trong vùng, về khả năng kỹ thuật của hệ thống phòng thủ này cũng như là chi phí tốn kém cho một dự án như vậy.

Cựu tổng thống Aleksander Kwasniewski của Ba Lan.

Ông Aleksander Kwasniewski nói rằng có thể quyết định này làm thất vọng cho nhiều người, đặc biệt là những người thuộc phe cánh của cựu thủ tướng Jaroslaw Kaczynski. Và ông đã khuyên họ là không nên quá thổi phồng vào quyết định này của Washington. Về mặt an ninh, Hoa Kỳ đã nói là sẽ đưa ra một hệ thống phòng thủ khác, có tính cách khôn ngoan và du di hơn. Đứng về mặt chính trị, điều quan trọng là hệ thống phòng thủ này cần được đặt nền trong cơ cấu của Khối NATO bởi vì Ba Lan cũng là quốc gia thành viên của khối này.

Ông không cho rằng Ba Lan đã bị bán đứng cho Nga như nhiều người đã lớn tiếng thóa mạ về quyết định thay đổi này từ phía Hoa Kỳ bởi vì biên giới của Ba Lan vẫn được kiểm soát và phòng thủ an toàn, và Ba Lan là quốc gia thành viên của NATO cũng như của Liên hiệp Âu Châu.

Khi được hỏi là phải chăng quyết định này được coi như là một thắng lợi cho Nga, ông Kwasniewski đã nói rằng dĩ nhiên nhiều người có thể nhìn sự kiện dưới góc nhìn như vậy. Nhưng câu hỏi chính cần được đặt ra là Hoa Kỳ sẽ được những gì sau khi quyết định hy sinh hệ thống phòng thủ? Nếu như từ đó mà phía Nga sẽ hợp tác để ngăn chặn Ba Tư đạt được vũ khí nguyên tử, thì điều này sẽ có ích lợi cho sự an nguy của mọi người. Và nếu như việc này có dẫn đến việc dễ dàng hơn cho Georgia và Ukraine tiến đến gần hơn với phương Tây thì cái giá của sự hy sinh này cũng còn là quá rẻ.

Ông Kwasniewski cũng đồng ý với nhận xét của cựu thủ tướng của Cộng hòa Tiệp là ông Mirek Topolánek khi cho rằng quyết định này có thể là một dấu hiệu cho thấy rằng toàn vùng Đông Âu có thể đã không còn chiếm sự quan tâm đặc biệt từ phía Hoa Kỳ. Ông thuật lại chuyện trước đây ông đã cùng với nhiều cựu nguyên thủ quốc gia khác, trong đó có cựu tổng thống Vaclav Havel của Tiệp, cùng ký tên trong một bức thư ngỏ để nói về mối nguy này. Không ai chối cãi là Ba Lan và Tiệp giờ đây đã trở thành bất quan trọng.

Quyền lợi chiến lược của Hoa Kỳ giờ đây đã hướng nhiều về phía Thái Bình Dương cũng như về phía Trung Cộng. Tại Âu Châu, Hoa Kỳ quan tâm đến một khối Liên Hiệp Âu Châu chứ không còn là đến từng quốc gia một. Có thể rằng Hoa Kỳ tự nói với lòng mình rằng cách nay 20 năm các nước Đông Âu này đã hy sinh và cật lực để chiến đấu giành lấy tự do và an ninh, nhưng giờ đây thì họ không còn có điều gì phải lo lắng.

Nhưng ông không đồng ý với nhận định này. Theo ông Kwasniewski thì còn rất nhiều nước như Ukraine, Belarus và các quốc gia trong vùng Caucasus chưa đạt được những tiêu chuẩn về tự do và dân chủ và chúng ta cần phải làm nhiều hơn nữa để đón tiếp các nước đó gia nhập vào đại gia đình của các nước dân chủ, bằng không thì chúng ta cũng không biết là tương lai chính trị tại những nước đó sẽ đi về đâu. Vì lý do đó, ông Kwasniewski cho rằng một trong những nhiệm vụ quan trọng cho các chính trị gia ở Âu Châu là phải làm sao nêu bật được tính chất quan trọng của vùng này trong tâm trí của người Hoa Kỳ.

Câu hỏi cuối cùng của nhà báo tờ Der Spiegel rất lý thú khi nói rằng các quốc gia Đông Âu vốn rất muốn thắt chặt quan hệ ngoại giao với Hoa Kỳ. Để minh chứng cho điều này, nhà báo đưa ra thí dụ của ông cựu tổng trưởng quốc phòng Donald Rumsfeld trước đây với câu nói để đời (trong thời gian chiến tranh Iraq) là có một “Âu Châu già nua” (ám chỉ Đức và Pháp) và một “Âu Châu mới mẻ” (ý nói Ba Lan và Tiệp). Ông Kwasniewski đã nói rằng những lời nói như kiểu của ông Rumsfeld chẳng có ích lợi gì cả. Theo ông, thì Ba Lan vẫn luôn là thành phần của một Âu Châu xưa cũ đã có từ lâu đời. Vấn đề hiện nay là cần phải làm cho Liên Hiệp Âu Châu được vững mạnh như một khối. Vấn đề chính cho Âu Châu là cần biết phải đoàn kết để giải quyết những hồ sơ như về năng lượng và an ninh, đặc biệt là trong mối tương quan với Hoa Kỳ, với Nga và Trung Cộng. Ngày nào Âu Châu càng mạnh thì ngày đó càng tốt đẹp cho mọi người chúng ta.

Nhiều người hay có thành kiến về những người từng thuộc đảng cộng sản hoặc ở trong hàng ngũ phe đối nghịch, mà không cần chú ý đến những suy nghĩ hay quyết định của họ có thay đổi theo với thời gian hay không. Nhưng trong riêng cuộc phỏng vấn đặc biệt này, đố ai dám chê là ông cựu tổng thống Aleksander Kwasniewski của Ba Lan, một người gốc đảng Cộng sản, là một chính khách thiếu hiểu biết và sâu sắc, khôn ngoan?

Tuấn Minh

Tuanminh1956@yahoo.com

Houston, Texas 19-09-2009